

Primljeno: 17.7.2023.

Prihvaćeno: 22.9.2023.

DOI: <https://doi.org/10.36506/av.66.3>

Tamara Štefanac

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska
tstefanac@nsk.hr

Ivan Jordan

St. Anthony Croatian Catholic Church - Los Angeles
Los Angeles, Sjedinjene Američke Države
pastor@croatianchurchla.org

ARHIV HRVATSKE KATOLIČKE ŽUPE SV. ANTE U LOS ANGELESU I NJEGOVO GRADIVO: CRKVENI ARHIV I ARHIV LOKALNE ETNIČKE ZAJEDNICE

UDK: 331.556.4-055.2(497.5:4)“1960“
314.7-055.2(497.5:4)
930.253:314.74(497.521.2)

Izvorni znanstveni rad

Istraživački projekti o informacijskim i baštinskim izvorima nastalima u hrvatskim zajednicama u dijaspori proteklih godina sve su prisutniji u hrvatskom znanstvenom prostoru. Ovaj je rad doprinos nastojanjima rasvijetljivanja sadržaja i važnosti izvora koji su neophodni u istraživanju povijesti i sadašnjosti hrvatskoga iseljeničtva. Izložena je kratka povijest crkvenih arhiva te osvrta na Hrvatsku katoličku župu Sv. Ante u Los Angelesu i hrvatsku zajednicu koja se je od osnutka župe 1910. godine oko nje okupljala. Drugi dio rada objašnjava ulogu crkvenoga arhiva na primjeru župe Sv. Ante u odnosu na zajednicu, daje analizu njegove strukture i važnosti te donosi osvrt na metodologiju provedenoga i u radu prikazanoga istraživanja. Potom se sadržajnom analizom dokumentacijskih cjelina ukazuje na vrijednost arhivskih izvora za istraživanje povijesti hrvatske zajednice u Los Angelesu. Do sada je arhivsko gradivo župe Sv. Ante u stručnoj i znanstvenoj javnosti bio nepoznat,

stoga je doprinos ovoga rada i u otkrivanju hrvatskoga kulturnoga i arhivskoga nasljeđa u dijaspori.

Ključne riječi: *hrvatska dijaspora; crkveni arhiv; arhiv zajednice; arhivska etnografija; etnička zajednica*

1. Uvod

Istraživački projekti o informacijskim i baštinskim izvorima nastalima u hrvatskim zajednicama u dijaspori proteklih godina sve su prisutniji u hrvatskom znanstvenom prostoru. Ovaj je rad doprinos nastojanjima rasvjetljivanja sadržaja i važnosti izvora koji su neophodni u istraživanju povijesti i sadašnjosti hrvatskoga iseljeničtva. Nakon kratkoga prikaza povijesti crkvenih arhiva i razvoja arhivskih praksâ Katoličke crkve, prikazujemo razvoj Hrvatske katoličke župe Sv. Ante u Los Angelesu¹ i hrvatske zajednice koja se je od osnutka župe 1910. godine oko nje okupljala, objašnjavamo ulogu njezina arhiva u odnosu na zajednicu, analiziramo njegovu strukturu i važnost te donosimo osvrt na metodologiju provedenoga i u radu prikazanoga istraživanja. Do sada je arhivsko gradivo te župe u stručnoj i znanstvenoj javnosti bilo nepoznato, stoga je doprinos ovoga rada i u otkrivanju hrvatskoga kulturnoga i arhivskoga nasljeđa u dijaspori.

2. Osvrt na povijest arhiviranja u crkvenim arhivima

Crkva je, po uzoru na grčko-rimsku tradiciju arhiviranja, od svojih početaka marljivo sabirala i pohranjivala svoju dokumentaciju. Štoviše, kada određuje pojam arhiva u svojem zakoniku, Crkva kaže kako je njezina ozbiljna obveza (*custodiri debent*) pohranjivanje dokumenata.² Usprkos tomu, nailazimo na zanimljivost da Crkva nikada nije sačuvala autentične biblijske dokumente.³ Ti su dokumenti sačuvani tek liturgijskom memorijom, kako to pokazuje primjer apostolske korespondencije iz Novoga zavjeta. Odgovor zašto je tomu tako pronalazimo u bibličarskoj teoriji o štovanju apostolskih dokumenata. Bez obzira na njihovo primjereno pohranjivanje u liturgijskoj zgradi, oni se troše uslijed redov-

¹ Službeno ime: St. Anthony Croatian Catholic Church. U američkom su engleskom izrazi *church* i *parish* sinonimi, a u hrvatskom to nisu jer *župa* znači upravnu jedinicu, a *crkva* označava samo prostor.

² *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima* (Zagreb: Glas Koncila, 1996), kan. 486.

³ Najstariji sačuvani novozavjetni tekst je Codex Sinaiticus iz 4. stoljeća, koji je pronađen u knjižnici Samostana sv. Katarine na Sinaju 1884. godine, a danas se čuva u Britanskom muzeju u Londonu. *Texts and Editions for New Testament Study: Vol. 2*, ur. Stanley E. Porter i W. J. Porter (Boston: Brill, 2005), str. 121.

noga korištenja. Tada prva Crkva, umjesto arhiviranja, nakon što je prepisala dokument, čini obred koji je preuzela iz židovske sinagoge. Obred se naziva "pokapanje Tore".⁴ Kada bi se liturgijski dokument poderao ili na bilo koji način postao neprimjeren za korištenje u bogoslužju, prvo bi bio vjerno prepisan. Umjesto da bude spaljen ili odbačen, rabin bi ga stavio u glinenu posudu, koja bi uz rabinov blagoslov i molitvu bila – pokopana.⁵

Unatoč tomu, već u samim počecima Crkva se je vodila maksimom koju je izrekao Izidor iz Seville u svojem djelu *Etymologiae*, gdje kaže da »slova postoje za spominjanje, jer ono što nije okovano slovom osuđeno je na zaborav. I tolikom množinom informacija sve se ne može naučiti slušanjem, kamoli zadržati u pamćenju.«⁶ Zbog toga Crkva, u želji da velika djela njezinih prvaka ne budu prepuštena zaboravu, zapisuje i pohranjuje mučenička svjedočanstva. Klement, četvrti papa po redu, 95. godine podijelio je grad Rim na sedam okruga i u svakom je okrugu imenovao posebnu osobu koja je bila dužna zapisati i prikladno pohraniti mučeništva heroja prve Crkve.⁷ Dokumentiranje i pohranjivanje dokumenata prisutni su od samih početaka u kršćanskoj Crkvi.

Kako su daljnju povijest i razvitak prve Crkve obilježavali veliki sabori, marljivo su spremene odluke i zaključci istih, a radi pravovjernosti sve patrijarhalne crkve imaju svoje prostore za repozitorij saborskih odluka. Zajedno s crkvenim koncilima, već u 3. stoljeću pojavili su se samostani. Začetnik samostanskoga života na Zapadu sv. Benedikt odredio je svojim učenicima da njeguju znanje te nije dopuštao da članovi samostanske zajednice budu nepismeni, nego je tražio da se redovito podučavaju. Tako su samostani postali nasljednici starih antičkih filozofskih škola, ali i utemeljitelji moderne pismenosti i kulture.⁸ Međutim, u interesu samostana nije bilo iznošenje novoga znanja, nego su težili za očuvanjem već poznatoga. Uvelike zahvaljujući samostanskim marljivim skriptorijima, danas posjedujemo sačuvana kako djela velikih antičkih filozofa i znanstvenika tako i homilije i izlaganja apostolskih i crkvenih otaca.

S vremenom Crkva je shvatila važnost arhiviranja dokumenata u korist jasnosti i točnosti podataka. Potaknut reformom koju je započeo Tridentski sabor, nadbiskup Milana Karlo Borromeo osnovao je prvi službeni crkveni arhiv (1565.).⁹ Sâm Sabor nalaže i zapovijeda svim župnicima i dušobrižnicima jasno

⁴ Bart D. Ehrman, *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings* (Oxford: Oxford University, 1997), str. 414.

⁵ "Proper disposal of a worn Sefer Torah," *Central Conference of American Rabbis*, pristupljeno 17. srpnja 2023. <https://www.ccarnet.org/responsa-topics/proper-disposal-of-a-worn-sefer-torah/>.

⁶ Izidor iz Seville, *The Etymologies of Isidore of Seville* (Cambridge: Cambridge University, 2005).

⁷ Richard Bingham, *Church Antiques: Vol. III* (Oxford: Oxford University, 1855), str. 52.

⁸ *Pravilo sv. Benedikta* (Čokovac: Nard, 2008), br. 55.

⁹ *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, kan. 494.

bilježenje svih osobnih podataka prigodom krštenja, potvrde, vjenčanja i sprovoda, kako bi bile izbjegnute moguće zloporabe. U odluci Tridentskoga sabora, koja je donesena u Rimskom obredniku, jasno piše da je župnik dužan imati župne knjige krštenih, potvrđenih, vjenčanih i umrlih, da je dužan točno i marljivo bilježiti u te knjige, te je dužan odložiti knjige u prikladnom repozitoriju, već prema odredbi mjesnoga ordinarija.¹⁰

Detaljan opis arhiva, kako je trebao izgledati i što je u njemu trebalo čuvati iznosi papa Benedikt XIII. u papinskoj konstituciji *Maxima Vigilantia* iz 1727. godine.¹¹ Potrebno je imati na umu kako je Sveta Stolica prvi jedinstveni zakonik objavila tek 1917. godine, a do tada je svaka odluka počivala na saborima, zbirkama zakona, odlukama crkvenih sudova i kongregacija te na papinskim konstitucijama, kojima je pojedini papa davao svoj pravorijek na određena pitanja. Godine 1904. papa Pio X. odlučio je objaviti jedinstveni zakonik. Posebno odabrana komisija nakon 15 godina rada, objavila je *Codex iuris canonici*, a potvrdio ga je papa Benedikt XV.¹²

Taj zakonik definira crkvene arhive u kanonu 375. Naglašava kao temeljnu obvezu vođenje arhiva, odnosno pohranu dokumenata, te iznosi nekoliko detalja o arhivskom sadržaju, korištenju i metodama pohranjivanja. Taj je zakonik bio na snazi do 1983. godine, kada je objavljen novi, koji u kanonu 486, zadržavajući tradicionalne arhivske norme, pojednostavljuje kanon iznoseći tek opća načela i ostavljajući mogućnost pojedinim biskupijama za vlastito uređenje, tako da svaka pokrajinska Crkva (metropolija sa sufraganskim biskupijama) ili pojedina biskupska konferencija određuje izgled i metodološka načela arhiviranja. Stoga se Crkva u Hrvata i Crkva u SAD-u razlikuju u vođenju crkvenih arhiva.¹³ U Hrvatskoj je osoba odgovorna za arhiviranje dokumenata koji se tiču biskupije, župe ili druge ustanove dužna svu dolaznu i odlaznu korespondenciju unijeti u urudžbeni zapisnik, a u SAD-u takvo načelo uopće ne postoji. Nadalje, premda župe u SAD-u posjeduju i koriste župne pečate, isti nije nužan za verificiranje dokumenata, kao u Hrvatskoj, nego se (suhi) pečat koristi u estetske svrhe, ali je bitnije imati službeni memorandum, odnosno dokument sa župnim zaglavljem. Načela i metode stvaranja dokumentacije naposljetku se odražavaju u gradivu pohranjenom u pojedinom arhivu.

¹⁰ *Rimski obrednik* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1929), str. 393.

¹¹ Ludwig Freiherr von Pastor, *The History of the Popes: From the Close of the Middle Ages* (London: Kegan Paul, 1941), str. 102.

¹² Usp. *Kodeks kanonskog prava uređen po odredbi Sv. Oca pape Pija X.: Proglašen po nalogu pape Benedikta XV.* (Zagreb: Glas Koncila, 2007).

¹³ *The Code of Canon Law: A text and commentary*, ur. James A. Coriden i dr. (New York: Paulist Press, 1985), str. 386.

Zanimanje za dokumentiranje i arhiviranje privatnih i javnih doživljaja i manifestacija vjere u američkoj kulturi pojavilo se je početkom 20. stoljeća. Sekcija za vjerske zbirke (Archivists of Religious Collections Section) osnovana je 1953. u sklopu Društva američkih arhivista (Society of American Archivists). Više autora naglašava kako je dodatan poticaj za čuvanje i brigu oko vjerskoga arhivskoga nasljeđa i sređivanja arhivskoga gradiva pružila knjižica *A document on ecclesiastical archives* ("Dokument o crkvenim arhivima") koju je 22. studenoga 1974. objavila američka Nacionalna konferencija katoličkih biskupa.¹⁴ Njime je jasno potvrđena iznimna povijesna vrijednost arhivskoga gradiva i potreba njegova sređivanja u crkvenim institucijama i vjerskim zajednicama.

3. Osnutak Hrvatske katoličke župe Svetoga Ante u Los Angelesu i njezina arhiva

Krajem 18. stoljeća južnu Kaliforniju počeli su se naseljavati hrvatski doseljenici.¹⁵ Podatci o naseljavanju Hrvata na područje današnje Kalifornije u literaturi su preuzeti iz ranijih publikacija, međutim u njima nisu navedeni točni izvori. Analiza povijesnih migracija Hrvata u Kaliforniju nije u opsegu ovoga rada, no valja napomenuti da su izvori prema kojima bi bilo moguće rekonstruirati ranu migraciju vrlo oskudni. Tek od sredine 19. stoljeća i uvođenja popisivanja stanovništva u Kaliforniji podatci su pouzdaniji. U prvom valu brojnijega naseljavanja većinom su pristizali žitelji Hrvatskoga primorja i Dalmacije koji su nalazili posao kao ribari, te su naseljavali područje današnjega San Pedra, a za njima dolaze i drugi Hrvati koji su posao nalazili na farmama i rančevima u plodnim dolinama u okrugu Los Angelesa te u restoranskoj industriji. Drugi val Hrvata u prvoj polovici 20. stoljeća nalazio je posao u građevinskoj industriji. Žitelji San Pedra i okolice priključili su se vjerskomu životu u župi Marija Zvijezda Mora, a žitelji u okolici Los Angelesa željeli su osnovati svoju crkvu.¹⁶ Za razliku od bi-

¹⁴ National Conference of Catholic Bishops, Committee on the Bicentennial, *A document on ecclesiastical archives* (Washington: United States Catholic Conference, 1974), https://www.lib.cua.edu/wordpress/newsevents/files/2015/03/Ecclesiastical_Archives_USCCB.pdf. Usp. James M. O'Toole, "Catholic Diocesan Archives: A Renaissance in Progress," *The American Archivist* 43, br. 3 (1980): str. 284-293; Maria Mazzenga, "The brave new digital world of US Catholic archives," *Catholic Library World* 84, br. 4 (2014): str. 249-256.

¹⁵ Felix Diomartich, *A Short History of St. Anthony Croatian Catholic Church in Los Angeles* (Los Angeles, 2010), str. 8.

¹⁶ Usp. Ivan Čizmić, "Iseljavanje iz Hrvatske u Ameriku kao dio europskih migracijskih tijekova," *Društvena istraživanja* 7, br. 1-2 (1998): str. 127-146; Nicholas P. Lovrich Jr., *Yugoslavs and Italians in San Pedro: Political culture and civic involvement* (Palo Aalto: Ragusan Press, 1977).

skupâ na istoku Sjedinjenih Američkih Država,¹⁷ biskupi na zapadnoj obali nisu bili oduševljeni idejom etničkih crkava.¹⁸

Usprkos redovnom odbijanju, ali zbog upornoga zahtijevanja Hrvata, tadašnji biskup Los Angelesa i Montereya Thomas Conaty otvorio je 1910. novu župu za Hrvate na sjecištu Grand Avenue i Alpine Street (na zemljištu koje je kupila biskupija u Los Angelesu),¹⁹ jer je u tom trenutku to bila četvrt u kojoj su živjeli pretežito Hrvati. Zanimljivo je kako u današnjem nadbiskupijskom arhivu ne postoji dokument o osnivanju Hrvatske katoličke župe Sv. Ante. Posjedujemo samo podatak koji je isписan na zidu crkve sv. Ante, gdje su navedena imena osnivača crkve uz biskupa Conatya i župnika Antu Zuvicha. Unatoč tomu što je Sv. Ante izričito etnička crkva koja pripada Hrvatima,²⁰ župnici te župe bili su ujedno i teritorijalni župnici te dušobrižnici i drugih etničkih skupina. Iščitavajući podatke u najstarijim župnim knjigama, uz imena Hrvata nalazimo također među ostalima Talijane, Filipince i Latinoamerikance. Tijekom 20. stoljeća okolno područje naselili su Azijati, te je župa Sv. Ante proglašena i teritorijalnom župom. Župnici su bili zaduženi za dušobrižništvo (bez obzira na etničku pripadnost) područja koje okružuju ulice Cesar Chavez Avenue, Sunset Boulevard, Figueroa Street, College Street i Hill Street.²¹ Neposredno je smještena u današnjoj tzv. Kineskoj četvrti.

U vrijeme kada je crkva sv. Ante izgrađena te tijekom prve polovice 20. stoljeća hrvatski i talijanski doseljenici živjeli su u neposrednoj blizini, a imali slične kulturne i društvene običaje koje su donijeli iz starih domovina. S obzirom

¹⁷ Prva nacionalna hrvatska crkva u SAD-u osnovana je u Milvaleu, Diocese of Pittsburgh. Usp. Mary Ann Knochel, *Roman Catholic Diocese of Pittsburgh* (Charleston: Arcadia Publishing, 2007), str. 64.

¹⁸ Razlog je tomu problematika uprave tih crkava, odnosno za razliku od nacionalnih i autokefalnih crkava, kao što je Srpska pravoslavna crkva, koje imaju svoju hijerarhiju na području drugih država, Katolička crkva u svojem imenu ima značenje "sveopća", te ne bi smjela postojati nacionalna determiniranost. Jasnije rečeno, hijerarhijska pripadnost određene zajednice je na mjesnom biskupu. Za razliku od uvriježenoga mišljenja, župnik nije apsolutni upravitelj župe, nego djeluje kao izaslanik biskupa koji je prvi slavitelj sakramenata na području svoje biskupije. Zato se svako izuzeće od vlasti mjesnoga ordinarija može shvatiti kao eventualni problem. Primjerice, župnika župe Sv. Ante u Los Angelesu imenuje nadbiskup Los Angelesa na prijedlog Ureda za inozemnu pastvu pri Biskupskoj konferenciji. Pitanje je dakle u tom može li mjesni biskup odbiti prijedlog i imenovati svojeg svećenika – a s obzirom na težinu i visinu župničke službe u zadnjih nekoliko desetljeća biskupi u Americi inzistiraju na opreznom postupku pri imenovanju novih župnika – što uključuje uzimanje otisaka prstiju, kao i provjeru kroz međunarodne baze kriminalnih podataka.

¹⁹ Los Angeles je uzdignut na rang nadbiskupije 11. srpnja 1936. godine. "Archdiocese of Los Angeles: Historical Summary," *Catholic Hierarchy.org*, pristupljeno 11. listopada 2023., <https://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dlosa.html>.

²⁰ S obzirom na izrazitu kulturalnu i lingvističku raznolikost, danas u Los Angelesu postoji niz župa u kojima je liturgija na jezicima etničkih zajednica koje su sa župom povijesno ili suvremeno povezane. Usp. "Ethnic Liturgies in the Archdiocese," *LA Catholics*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://lacatholics.org/ethnic-liturgies-communities/>.

²¹ Diomartich, *A short history*, str. 14.

na to da su pojedina hrvatska područja tijekom povijesti bila pod talijanskom upravom, useljenici s tih područja putovali su s talijanskim vizama i putovnicama. Poneki su ostali zabilježeni u gradivu pohranjenom u Talijansko-američkom muzeju u Los Angelesu.²² Kojoj su zajednici pripadali te kako su doživljavali svoj identitet, moguće je iščitati upravo iz zapisa koji se čuvaju u hrvatskoj crkvi sv. Ante i u obližnjoj talijanskoj crkvi sv. Petra.

Suprotno ustaljenomu mišljenju da Hrvatska katolička župa Sv. Ante pripada kao svojevrsna enklava Crkvi u Hrvata, odnosno Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, župa zapravo pripada nadbiskupiji Los Angeles u svakom pogledu,²³ te s obzirom na tu činjenicu uprava župe se regulira nadbiskupijskim priručnikom dostupnim na mrežnim stranicama.²⁴

Arhiviranje župnih zapisa određeno je u posebnom djelu koje je objavio ured kancelara nadbiskupije pod naslovom *Handbook for Sacramental Records*. U tom priručniku, pozivajući se na Zakonik kanonskoga prava iz 1983. godine, detaljno je određeno što arhiv treba sadržavati, na koji se način arhivsko gradivo pohranjuje, koji se materijali pohranjuju i sâm način pohrane.

Prema priručniku svaka župa na području nadbiskupije Los Angeles dužna je pohranjivati zapise o krštenjima, potvrđama, vjenčanjima i smrti župljanâ. Svaki je zapis odgovorna osoba dužna unijeti vlastitom rukom u posebne registre, knjige koje su načinjene od bezkiselinskoga papira.²⁵ U Hrvatskoj je zadržan običaj pisanja parica, tj. prepisivanja podataka na kraju godine i pohranjivanja istih u dijecezanskom arhivu, a u nadbiskupiji Los Angeles taj je običaj prekinut, međutim u priručniku je predloženo da župnik napravi digitalne kopije (koje nisu javne). Odgovorna osoba župe dužna je pobrinuti se da registri župe budu spremljeni na mjesto koje je otporno na vatru i vlagu.²⁶ Iz istoga prostora mogu biti uzeti samo od župnoga osoblja i za legitimne svrhe. Registri ne smiju biti odneseni s područja župe, osim za elektroničku pohranu od strane nadležne nadbiskupije. Velika pozornost pružena je čuvanju privatnosti podataka koji su arhivirani u knjigama, odnosno postoje samo za dobro crkvene zajednice. Nitko osim župnika, ordinarija i dekana nemaju pravo uvida u suvremene župne knjige. Nad

²² "Welcome to the Italian American Museum of Los Angeles," *Italian American Museum of Los Angeles*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://www.iamla.org/>.

²³ Ured za inozemnu pastvu pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji predlaže župnika, odnosno upravitelja župe, kojeg potvrđuje i imenuje ured nadbiskupa u Los Angelesu.

²⁴ "Administrative Handbook – Roman Catholic Archdiocese of Los Angeles," *Archdiocese of Los Angeles*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://handbook.la-archdiocese.org/>.

²⁵ *Handbook for Sacramental Records* (Los Angeles: Archdiocese of Los Angeles, 2018), str. 2.

²⁶ U komentarima američkoga izdanja Zakonika kanonskoga prava naloženo je da u prostoru gdje se čuva župsko arhivsko gradivo treba biti temperatura 20°C i 45% relativne vlažnosti zraka. *The Code of Canon Law*, str. 386.

Slika 1. Detalj "kartoteke" u župi Sv. Ante u Los Angelesu, 2022.

tim župnik je dužan bdjeti. U ovlasti je župnika da imenuje vjernika laika koji unosi podatke u knjige, no broj tih osoba treba biti ograničen.²⁷

²⁷ *Handbook for Sacramental Records*, str. 2.

Osim gore navedene službene dokumentacije koja nastaje i čuva se temeljem crkvenih pravilnika, često u sklopu župnih zajednica nastaju dokumentacijske cjeline kojima se dokumentira širi, društveno-kulturni život zajednice koja se okuplja oko župe. Te su dokumentacijske cjeline u fokusu ovoga rada i istraživanja. Kolokvijalno se u župi Sv. Ante nazivaju “kartotekom”, jer su smještene u metalne ladičare kao kartotečni materijal (*Slika 1*).

4. Arhivi zajednica

U angloameričkoj arhivističkoj literaturi i arhivskoj struci pojam *community archives* (“arhivi zajednica”) iscrpno je istražen i zasigurno je jedna od tema čije je proučavanje postalo iznimno popularno počevši od 2000-ih. U britanskoj literaturi češće nalazimo termin *independent community archives* (“neovisni arhivi zajednica”), kojim se želi naglasiti njihova nezavisnost od formalne arhivske mreže, koju u kontekstu SAD-a nije ni potrebno naglašavati. Čak i unutar angloameričkoga svijeta koncept *community archives* ima nijansirano značenje i različite konotacije.²⁸ S obzirom na dominantnost angloameričke znanstvene i stručne literature te često preslikavanje koncepata u sasvim drugačije društvene kontekste, nerijetko se nekritički pristupa problematici pojma arhiva zajednica.²⁹ Također se često nekritički pristupa arhivskim praksama pojedinih zajednica, tražeći inozemne uzore u teoriji i provedbi te ih primjenjujući na sasvim različite povijesne i društvene kontekste. Arhivi zajednica postojali su znatno ranije nego što je istraživanje o njima postalo popularno, različito su manifestirani u različitim društvenim uređenjima i imali su različite funkcije. Dokumentiranje i pamćenje u svrhu provokacije dominantnih arhivskih postupaka (što je u fokusu kalifornijske škole od 2010-ih nadalje),³⁰ stvaranje i podupiranje protu-sjećanja,³¹ samo je jedna od

²⁸ O razlici korištenja termina u britanskom i sjevernoameričkom kontekstu usp. Anne J. Gilliland i Tamara Štefanac, “Independent community archives: Challenging the status quo of private and public archives,” *Atlanti* 28, br. 1 (2018): str. 208.

²⁹ Razmatranje o statusu arhiva zajednica u kontekstu Hrvatske u razdoblju nakon Domovinskoga rata, promjena u društvenim i informacijskim strukturama te uslijed tehnološkoga razvoja usp. Anne J. Gilliland i Tamara Štefanac, “Post-x: Community-based Archiving in Croatia,” u *Community Archives, Volume 2: Sustaining Memory*, ur. Andrew Flinn i Jeannette Bastian (London: Facet, 2020), str. 165-185.

³⁰ Razvoj arhivističkih koncepata grupe istraživača i profesora okupljenih oko Odjela informacijskih studija Sveučilišta Kalifornija Los Angeles utjecao je na promjenu arhivističke teorijske paradigme. Moguće je da je upravo simpozij na Archival and Education Research Institute (AERI), održan po prvi puta 2009. upravo u Los Angelesu, bio neposredan povod paradigmatškoga zaokreta. Usp. Anne J. Gilliland, “Archival and recordkeeping traditions in the multiverse and their importance for researching situations and situating research,” u *Research in the archival universe*, ur. Anne J. Gilliland, Sue McKemmish i Andrew J. Lau (Clayton: Monash University, 2017), str. 49; The Archival Education and Research Institute (AERI), and Pluralizing the Archival Curriculum Group (PACG), “Educating for the Archival Multiverse,” *The American Archivist* 74, br. 1 (2011): 69-101.

³¹ Recentni istaknuti rad u području arhiva zajednica u sjevernoameričkom kontekstu: Michele Caswell, *Urgent Archives: Enacting Liberatory Memory Work* (London: Routledge, 2021).

njihovih mogućih funkcija. Aktivistički usmjerena suvremena arhivska teorija, posebice kalifornijske arhivističke škole, upravo naglašava takvu funkciju kao temeljno obilježje arhiva zajednica. Međutim, dokumentiranje, stvaranje tragova o sebi i svojem okruženju (bilo tekstom, slikom ili zvukom) uvriježeno je kroz stoljeća. Pritom su pobude također raznovrsne, ali svima je cilj zajednički: zabilježiti. U kontekstu ovoga rada, arhiv zajednice promatramo kao inicijativu hrvatskih župnika i useljenika kojom bilježe svoje vjerske i društvene aktivnosti unutar raznovrsnih događanja u župi Sv. Ante kroz jedno stoljeće. Valja dodatno napomenuti da bi u suvremeno kritičko promatranje pojma arhiva zajednica trebalo uključiti i afirmaciju tradicije i tradicionalnih kulturnih (i vjerskih) običaja tamo gdje oni postoje i gdje su utjecali na razvoj zajednice, što je zasigurno slučaj u primjeru zajednice okupljene oko župe Sv. Ante u Los Angelesu.

5. Ciljevi rada i metodologija istraživanja

Ciljevi su ovoga rada dvostruki: prikazati sačuvano arhivsko i dokumentarno gradivo koje se čuva u župi Sv. Ante u Los Angelesu s kontekstom njegova nastanka te analizirati važnost toga gradiva za istraživanje hrvatske dijasporice.

Istraživanju arhivskoga gradiva u župi Sv. Ante suautorica ovoga rada pristupila je tijekom boravka u Los Angelesu. Župa Sv. Ante bila je samo jedno od njezinih mjesta interesa na kojima je provodila istraživanje o arhivskim i dokumentarnim tragovima hrvatske dijasporice u Los Angelesu i okolici. Istraživanje je koncipirala kroz etnometodološki pristup i metodologiju arhivske etnografije. Pojam arhivske etnografije različito je definiran kroz rakurs antropologije i arhivistike. Antropolozi i etnografi Stephanie Decker i Alan McKinlay arhivskom etnografijom nazivaju »pristup arhivu kao mjestu etnografskoga terenskoga rada«³² te smatraju da ta metoda podrazumijeva istraživača koji nije neposredni sudionik istraživanja prošlosti. Tako istraživač ostaje neutralan promatrač koji naknadno provodi analizu prošlih događanja koristeći arhivsko gradivo i kontekst njegova nastanka u prošlosti. S druge strane, isti izraz koristi arhivistkinja Karen Gracy definirajući ga kao »oblik naturalističkoga istraživanja koje postavlja istraživača u arhivsko okruženje kako bi stekao kulturološki uvid o onima koji su odgovorni za stvaranje, skupljanje, očuvanje i korištenje gradiva«.³³ Takav istraživač aktivan je sudionik koji istražuje suvremene arhivske običaje, a ne samo arhivsko gradivo. Arhivistički pogled podrazumijeva da interpretacija gradiva ovisi i o tom na koji je način ono skupljeno, obrađeno i opisano te dostupno (unatoč tendencijama neutralnosti arhivista). Takav istraživač uranja u kontekst koji istražuje. Slijedeći

³² Stephanie Decker i Alan McKinlay, "Archival Ethnography," u *The Routledge Companion to Anthropology and Business*, ur. Raza Mir i Anne-Laure Fayard (New York: Routledge, 2020), str. 17.

³³ Karen F. Gracy, "Documenting communities of practice: Making the case for archival ethnography," *Archival Science* 4 (2004): str. 337.

shvaćanja Karen Gracy, arhivska etnografija omogućuje nam da promatramo ne samo prošlost zajednice kroz arhivsko gradivo, nego i njezine odnose prema dokumentiranju prošlosti i sadašnjosti, ulogu vjerskih vođa u očuvanju dokumentarnoga nasljeđa i sadašnji angažman oko prikupljenoga gradiva.³⁴

Tijekom pregledavanja sačuvanoga gradiva istraživačica je izradila preliminarni popis gradiva s osnovnim metapodacima i lokacijama čuvanja kako bi se članovi župe lakše snalazili u budućim korištenjima. Ujedno je provela nestrukturirane intervjuje s članovima zajednice u svrhu detaljnijega upoznavanja odnosa prema nasljeđu i promatranja hrvatske kulture u iseljeništvu. Takvim sudjelovanjem izišla je iz okvira neutralnoga promatrača i postala aktivnom sudionicom u "životu" arhiva. Promatranje sa sudjelovanjem jedna je od etnografskih tehnika, koja je u ovom slučaju omogućila bolje približavanje predmetu istraživanja.

6. Arhivsko gradivo hrvatske zajednice u Los Angelesu pri Hrvatskoj župi Sv. Ante

6.1. Povijest samo-dokumentiranja

Gradivo pohranjeno u "kartoteci" župe Sv. Ante stvoreno je u razdoblju od 1910. do 2016. godine. Najviše su zastupljene fotografije (pozitivi), potom sitni tisak (letci, brošure i pamfleti, plakati), raznovrsna izvješća te službena i privatna korespondencija. Nesumnjivo je inicijativa za dokumentiranje događaja u zajednici, vjerskih, kulturnih i općedruštvenih, potekla i održavala se zahvaljujući potpori župnikâ, počevši od vlč. Anthonya Zuvicha, Anthonya Glumca i Francisa Bahoricha iz prve polovice 20. stoljeća do Srećka Diomarticha i Johna Segaricha iz druge polovice 20. stoljeća.

Župnik je snimanje nekih događaja naručivao od fotografa i fotografskih studija, koji su također bili članovi zajednice. Tako mnogo fotografija iz razdoblja od 1950-ih do kasnih 1960-ih potpisuje Yurak studio iz San Pedra (vlasnik je bio oženjen hrvatskom useljenicom), a iz 1970-ih Vlado Novak iz Hollywooda. Fotografije nastale 1930-ih potpisuje Brown studio iz San Pedra. Gotovo polovica fotografija u kartoteci pristigla je naknadno, kao donacija članova župe.

Jedno od prvih aktivnih društava koje je osnovano u bliskoj vezi sa župom bilo je St. Anne's Altar Society 1911. godine. Gradivo o tom društvu sačuvano je u kartoteci zajedno s memorabilijama. Kasnije su osnovana i druga društva, poput St. Anthony's Men Society (1922.), St. Anthony's Young People Club (1951.) i

³⁴ O metodologiji korištenoj u suvremenim arhivističkim istraživanjima usp. Sue McKemmish i Anne J. Gilliland, "Archival and recordkeeping research: past, present and future," u *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*, ur. Kristy Williamson i Graeme Johanson (Prahan: Tilde University Press, 2013), str. 79, 112.

St. Anthony's Women Guild (1955.).³⁵ Danas u sklopu župe djeluju St. Anthony Tamburica & Kolo Club "Croatia" osnovani 1959. godine.³⁶ Škola jezika za djecu i odrasle započela je s radom u ranim 1960-im godinama,³⁷ a od 1969. formalno postoji kao župna Hrvatska dječja škola te djeluje i danas. Mons. Srećko Diomartich i John Segarich bili su aktivni i na radiju, kroz emisije namijenjene hrvatskoj dijaspori na zapadnoj obali, i to od 1960-ih. Čak su jednu od prostorija iznad župne dvorane prenamijenili u radijski studio za emitiranje. Danas je radioemisije i tiskane letke zamijenila prisutnost župe na mrežnim stranicama i društvenim mrežama.³⁸ Na katu župne dvorane smještena je prostorija knjižnice u kojoj je prikupljeno novije tiskano gradivo o Hrvatskoj te ono koja se odnosi na povijest i važnost hrvatske dijaspore općenito.

Okupljanje zajednice hrvatskih useljenika oko župe rezultiralo je izgradnjom prve župne dvorane 1933., o čemu također svjedoči dokumentacija iz "kartoteke". Tijekom 1960-ih župa se je širila. Budući da je sve više članova zajednice živjelo daleko te su automobilima dolazili na svete mise i druga događanja, osigurano je dodatno mjesto za parking. Neposredno uz crkvu izgrađen je nov župni dvor krajem 1960-ih.

Svi navedeni događaji, i mnogi drugi, dokumentirani su kroz gradivo pohranjeno u "kartoteci". Kronološki potpuna i sadržajno iscrpna, doista oslikava život župe tijekom 20. stoljeća. Dokumentaciju su u "kartoteku" odlagale u najvećem dijelu župne tajnice, počevši od Lucy Mazor i Maryann Skoko, zatim Nancy Brkic i Maria Glamuzina.

6.2. Struktura dokumentacije i sadržajna analiza gradiva

Gradivo je odloženo u zasebne mape ili kuverte koje su kronološki poređane. Poneke fotografije na poleđini imaju napisane osnovne podatke o sadržaju i godini nastanka, a drugima je moguće iste rekonstruirati iz druge pisane i tiskane dokumentacije sačuvane u kartoteci. Osim kartoteke, postoji i dokumentacija (većinom izvješća, dopisi i sitni tisak) pohranjena u plastične kutije. Ukupna je količina gradiva otprilike 5 dužnih metara. Budući da su u poslovanje župe uvedena računala, a fotografije se čuvaju i razmjenjuju u digitalnom formatu, u kartoteci nema dokumentacije novijega datuma, izuzev tiskanih kalendara i promotivnoga materijala koji je odložen u plastične kutije.

³⁵ Podatci o godinama osnutka društava preuzeti iz brošure pohranjene u kartoteci: "1910-Golden Jubilee-1960 St. Anthony's Croatian Roman Catholic Church Los Angeles California".

³⁶ Diomartich, *A short history*, str 53.

³⁷ St. Anthony Croatian Church, *Annual report* (1965).

³⁸ Usp. "St. Anthony Croatian Catholic Church," *Facebook*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://www.facebook.com/croatianchurch/>; "St. Anthony Croatian Catholic Church," *YouTube*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://www.youtube.com/@croatianchurchla>.

Slika 2. Sakrament prve pričesti u župi Sv. Ante u Los Angelesu 1924. godine

Iz cjeline kartoteke moguće je sadržajno profilirati fotografsko gradivo na sljedeći način:

a) društva i klubovi okupljeni oko župe: Društvo Srca Isusova (1910-ih), Konavosko dobrotvorno društvo (1924.), Društvo svete Ane (1925.), Ženski klub sv. Ante (1979.);

b) važni vjerski događaji: sakrament prve pričesti 1923. i 1924. (*Slika 2*), sakrament svete potvrde 1934., sakrament vjenčanja 1914., proslava blagdana Gospe od Ružarija 1951., svetkovine Božića u župi, Euharistijski kongres 1984., posjeti crkvenih dostojanstvenika iz Hrvatske;

c) društveni događaji: svečani banket nakon posvećenja župne dvorane 1934., članovi Baseball club Croatia 1934., piknik na planini Baldy 1935., članovi društva Hrvatska sloga 1937., obljetnice župe Sv. Ante, godišnji piknici u Budlong parku od 1958., masovne demonstracije i prosvjedi za mir u Hrvatskoj 1991. (*Slika 3*), humanitarna pomoć za Hrvatsku 1992., izgradnja nove društvene dvorane (nakon požara u staroj, 1995.).

Slika 3. Prosvjedi za mir u Hrvatskoj na ulicama Los Angelesa 1991. godine

d) kulturne manifestacije: Prva hrvatska sokolska glazba 1912., nastup hrvatske folklorne grupe ispred gradske vijećnice 1976., nastup hrvatskoga folklornoga ansambla “Jadran” 1980., nastupi Tamburitza i Kolo 1983. i dr.

Sva fotografska dokumentacija sačuvana u kartoteci digitalizirana je 2020. godine kao privatna inicijativa župljanâ Nicholasa i Johna Cvjetkovića. Tijekom godina korištena je mnogo puta kao vizualni materijal u obljetničkim tiskanim izdanjima, a neki su dijelovi objavljeni na mrežnoj stranici župe.³⁹ Mrežna prisutnost fotografskoga i drugoga gradiva koje nastaje danas svakako olakšava razmjenu informacija i pristup, međutim pitanje arhiviranja mrežno dijeljenoga digitalnoga sadržaja vrlo je aktualno i predstavlja dodatan izazov.

7. Dokumentiranje iseljene Hrvatske kroz arhivsko gradivo

Mnogi zakoni o arhivskom gradivu, posebice država iz srednje i istočne Europe, propisuju prikupljanje podataka o arhivskom gradivu važnom za državu, a koje se nalazi u inozemstvu. Arhivsko gradivo “u iseljeništvu” nije samo suvre-

³⁹ “Our mission,” *St. Anthony Croatian Catholic Church*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://croatianchurchla.org/about-us>.

meni istraživački interes, nego realnost povezana s migracijama ljudi kroz stoljeća, njihovim okupljanjima u zajednice povezane etničkim, vjerskim i drugim vezama te težnjom za nastavkom kulturnih i društvenih tradicija. Prikupljanje gradiva o sebi, svojem i tuđem iskustvu novoga života, odnosno svjesno dokumentiranje nije redovit slučaj. Međutim, kako smo primijetili u uvodnom dijelu ovoga rada, Crkva je oduvijek poznavala važnost zapisanoga i zapamćenoga. Stoga i arhivsko gradivo župe Sv. Ante treba promatrati u tom svijetlu. Naposljetku, nema sumnje da je gradivo pohranjeno u njoj važno koliko za Crkvu toliko i zajednicu koja ju čini.

Istaknut primjer svjesnoga dokumentiranja i stvaranja dokumentarnih zbirki o hrvatskim iseljenicima u SAD-u arhivska je aktivnost Hrvatskoga etničkoga instituta iz Chicaga.⁴⁰ S prikupljanjem gradiva franjevci su započeli nakon otvorenja samostana sv. Ante u Chicagu 1944. godine.⁴¹ Sustavno sređivanje postojećega i prikupljanje novoga gradiva intenzivirano je 1975., kada je Institut otvoren. Gradivom je dokumentirana povijest i rad hrvatskih župa i misija u Sjevernoj Americi, hrvatskih organizacija u Sjevernoj Americi, izdanja hrvatskih franjevaca u Chicagu, izdanja hrvatskoga iseljeničtva, folklor i memorabilije, a prikuplja se i gradivo nastalo radom hrvatskih iseljeničkih škola Amerike, Kanade i Australije te o znamenitim Hrvatima u iseljeničtvu. U sklopu Instituta djeluje i knjižnica. Gradivo se digitalizira, pa će na taj način pronaći lakši put do korisnika, kojih je, prema fra Antoniju Musi, župniku Hrvatske župe Sv. Jeronim u Chicagu, mnogo, kako u Hrvatskoj tako i cijelom hrvatskom iseljeničtvu. Dokumentacijske i arhivske aktivnosti Hrvatskoga etničkoga instituta dio su raširenoga običaja etničkoga arhiviranja. Razmatrajući izraz "etnički arhivi" Dominique Daniel razlaže kako je djelovanje u baštinskim ustanovama u SAD-u znatno promijenjeno od 1970-ih godina.⁴² Promjena paradigme 1960-ih koja je postkustodijalni pristup dokumentiranju i arhiviranju uvela u teorijska razmatranja (a danas i u praktičan rad u arhivima u SAD-u) uzrokovala je stvaranje etničkih arhiva. Od predmeta dokumentiranja i arhiviranja, etničke zajednice postale su s vremenom aktivni sudionici stvaranja vlastitih arhivskih narativa. Daniel primjećuje: »Etnički arhivi, ili arhivi koje su stvorile etničke zajednice, nisu bili novi fenomen u Sjedinjenim Državama. U ovoj zemlji imigracije, pridošlice i njihovi potomci osnivali su lokalne muzeje kako bi ispravili manjak interesa koji su prepoznali u 'konvencio-

⁴⁰ "Dobro došli u Hrvatski etnički institut!" *Hrvatski etnički institut*, pristupljeno 28. rujna 2023., <https://eic.hr/o-nama/>.

⁴¹ Zahvaljujemo ravnatelju fra Antoniju Musi na podatcima o radu Hrvatskoga etničkoga instituta iz Chicaga.

⁴² Dominique Daniel, "Documenting the immigrant and ethnic experience in American archives," *The American Archivist* 73, br. 1 (2010): str. 82-104.

nalnim⁴³ (WASP) arhivima.«⁴⁴ Ono što Daniel nije uzela u obzir to je da su useljenici prenosili svoje običaje iz države podrijetla ili vlastitih kulturnih tradicija. Također, arhiviranje u svrhu ispravljanja dominantnih baštinskih narativa nije bilo u fokusu prilikom prvih arhivskih impulsa, što se danas u suvremenom američkom arhivističkom diskursu često ističe. Naprotiv, zabilježiti za potrebe svoje zajednice i zabilježiti kao nastavljanje vlastitih migriranih kulturnih običaja bio je pokretač koji je stvorio kartoteku župe Sv. Ante. Osim u službenim dokumentima, čiji je nastanak propisan pravilnicima Katoličke crkve, povijest hrvatske zajednice u Los Angelesu moguće je iščitati upravo zahvaljujući župnicima i župljanima koji su stvarali i pohranjivali izvore, i to kao prijenos kulturnih običaja iz “staroga kraja”,⁴⁵ koje je upravo Crkva uspješno prenijela u novi kontekst. Arhivsko gradivo župe Sv. Ante ima dvostruku ulogu: dokumentira život Katoličke crkve u Los Angelesu i život zajednice okupljene oko nje. Nadilazi isključivo bilježenje lokalnoga jer su mnoge aktivnosti bile povezane s transnacionalnom dimenzijom i s Hrvatskom, ali i drugim hrvatskim dijasporama. Kulturni identitet hrvatske zajednice okupljene oko župe Sv. Ante razvijao se je kroz Crkvu i društva okupljena oko nje.⁴⁶ Prema shvaćanjima Richarda Heersminka, kulturni identitet kao relacijska društvena osobina, fluidna i sklona mijenama, najčešće se izražava kroz institucije, običaje i artefakte.⁴⁷ U tom smislu, s jedne strane arhivsko gradivo župe Sv. Ante predstavlja migriranu kulturnu praksu, a s druge strane služi kao mjesto bilježenja migriranoga kulturnoga identiteta.

8. Zaključak

Unatoč različitim američkim i hrvatskim načinima u vođenju dokumentacije u župama, u župi Sv. Ante u Los Angelesu stvoren je arhiv zajednice, kao kulturna praksa prenesena iz Hrvatske posredstvom Katoličke crkve, koja je od uvijek imala izraženu svijest o važnosti bilježenja. Iako suvremena arhivistička angloamerička teorija ne gleda na crkvene arhive koje su podupirali crkveni autoriteti kao arhive zajednica, kartoteku u župi Sv. Ante moguće je svrstati u arhive

⁴³ U izvorniku: *mainstream*.

⁴⁴ Daniel, “Documenting the immigrant and ethnic experience,” str. 85. WASP je akronim za: *White Anglo-Saxon Protestant*.

⁴⁵ Kod raširenih dijaspora, kao što je hrvatska, zanimljivo je promatrati jezične tradicije i izraze kojima se zajednica referira na domovinu. U slučaju SAD-a raširena je uporaba termina “stari kraj”, kojim se referira na prostor podrijetla. I druge etničke skupine s velikom dijasporom imaju u svojim jezičnim tradicijama specifične izraze kojima označavaju ili se referiraju na domovinu. Primjerice armenijska dijaspora koristi izraze *garod* ili *karod* (u značenju “staroga kraja”), a Velšani imaju poseban izraz *hiraeth*, kojim opisuju nostalgiju za nekadašnjom domovinom.

⁴⁶ U Los Angelesu postoji i složeniji primjer hrvatske dijaspore u San Pedru, međutim ta je tema izvan opsega ovoga rada.

⁴⁷ Richard Heersmink, “Materialised identities: Cultural identity, collective memory, and artifacts,” *Review of Philosophy and Psychology* 14 (2021): 249-265.

zajednica. Kartoteka je stvorena kroz ideju bilježenja ne samo crkvenih aktivnosti, nego i života župljana, a stvarali su ju župljani zajedno sa župnicima kroz gotovo jedno stoljeće.

Osim apela na kritičko promatranje koncepta arhiva zajednica, u radu su prikazani struktura, sadržaj i vrijednost prikupljenoga gradiva u župi Sv. Ante. Arhivska nastojanja označena su kao elementi migriranoga kulturnoga identiteta te ujedno prepoznati kao migrirana kulturna praksa.

Mons. Diomartich prilikom priprema za obilježavanje 75 godina župe primijetio je: »S obzirom na oko 100.000 osoba hrvatskoga podrijetla koje žive u južnoj Kaliforniji, hrvatska crkva sv. Ante imala je ključnu ulogu u služenju zajednici. Od njezina posvećenja 11. prosinca 1910. crkva sv. Ante bila je najvažnija institucija koja je održavala i brinula se oko hrvatskoga kulturnoga identiteta u južnoj Kaliforniji.«⁴⁸

Hrvatski kulturni identitet u Los Angelesu moguće je istraživati kroz arhivsko gradivo prikupljeno u župi Sv. Ante, a ujedno valja promatrati njezina arhivska nastojanja kao refleksiju hrvatskoga crkvenoga kulturnoga identiteta.

Pomoću arhivske etnografije, definirane kroz arhivističku perspektivu, istraženo je gradivo i kontekst nastanka te njegov suvremeni status, pri čemu se metoda pokazala primjerenom i korisnom u takvim vrstama istraživanja. Kao mogućnost daljnjih istraživanja baštinskoga gradiva i inicijativa hrvatske dijaspore, upravo bi arhivska etnografija mogla pronaći svoju primjenu u više studija slučaja kako bi bila pokazana njezina učinkovitost. Također, bilo bi korisno da se u budućim istraživanjima ispituju zbirke koje se čuvaju u privatnom vlasništvu iseljenika, njihov nastanak, kontekst i važnost te mogućnost korištenja kao baštinskih poveznih elemenata iseljenika i baštinskih ustanova u Hrvatskoj.

POPIS IZVORA

Arhivsko gradivo

Hrvatska katolička župe Sv. Ante u Los Angelesu.

Literatura

“Administrative Handbook – Roman Catholic Archdiocese of Los Angeles.” *Archdiocese of Los Angeles*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://handbook.la-archdiocese.org/>.

⁴⁸ Felix Diomartich, “Southern California Croatians gear up for 75th year jubilee,” rukopis iz 1985. koji se čuva u arhivu župe Sv. Ante u Los Angelesu.

“Archdiocese of Los Angeles: Historical Summary.” *Catholic Hierarchy.org*. Pristupljeno 11. listopada 2023., <https://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dlo-sa.html>.

The Archival Education and Research Institute (AERI), and Pluralizing the Archival Curriculum Group (PACG). “Educating for the Archival Multiverse.” *The American Archivist* 74, br. 1 (2011): 69-101.

Bingham, Richard. *Church Antiques: Vol. III*. Oxford: Oxford University, 1855.

Caswell, Michele. *Urgent Archives: Enacting Liberatory Memory Work*. London: Routledge, 2021.

The Code of Canon Law: A text and commentary, ur. James A. Coriden i dr. New York: Paulist Press, 1985.

Čizmić, Ivan. “Iseljavanje iz Hrvatske u Ameriku kao dio europskih migracijskih tijekova.” *Društvena istraživanja* 7, br. 1-2 (1998): str. 127-146.

Daniel, Dominique. “Documenting the immigrant and ethnic experience in American archives.” *The American Archivist* 73, br. 1 (2010): str. 82-104.

Decker, Stephanie, Alan McKinlay. “Archival Ethnography.” U *The Routledge Companion to Anthropology and Business*, ur. Raza Mir i Anne-Laure Fayard, str. 17-33. New York: Routledge, 2020.

Diomartich, Felix. *A Short History of St. Anthony Croatian Catholic Church in Los Angeles*. Los Angeles, 2010.

“Dobro došli u Hrvatski etnički institut!” *Hrvatski etnički institut*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://eic.hr/o-nama/>.

Ehrman, Bart D. *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*. Oxford: Oxford University, 1997.

“Ethnic Liturgies in the Archdiocese.” *LA Catholics*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://lacatholics.org/ethnic-liturgies-communities/>.

Gilliland, Anne J. “Archival and recordkeeping traditions in the multiverse and their importance for researching situations and situating research.” U *Research in the archival universe*, ur. Anne J. Gilliland, Sue McKemish i Andrew J. Lau, str. 31-73. Clayton: Monash University, 2017.

Gilliland, Anne J., Tamara Štefanac. “Independent community archives: Challenging the status quo of private and public archives.” *Atlanti* 28, br. 1. (2018): str. 207-217.

Gilliland, Anne J., Tamara Štefanac. "Post-x: Community-based Archiving in Croatia." U *Community Archives, Volume 2: Sustaining Memory*, ur. Andrew Flinn i Jeannette Bastian, str. 165-185 (London: Facet, 2020).

Gracy, Karen F. "Documenting communities of practice: Making the case for archival ethnography." *Archival Science* 4 (2004): str. 335-365.

Handbook for Sacramental Records. Los Angeles: Archdiocese of Los Angeles, 2018.

Heersmink, Richard. "Materialised identities: Cultural identity, collective memory, and artifacts." *Review of Philosophy and Psychology* 14 (2021): 249-265.

Izidor iz Seville. *The Etymologies of Isidore of Seville*. Cambridge: Cambridge University, 2005.

Knochel, Mary Ann. *Roman Catholic Diocese of Pittsburgh*. Charleston: Arcadia Publishing, 2007.

Kodeks kanonskog prava uređen po odredbi Sv. Oca pape Pija X.: Proglašen po nalogu pape Benedikta XV. Zagreb: Glas Koncila, 2007.

Kodeks kanonskog prava uređen po odredbi Sv. Oca pape Pija X.: Proglašen po nalogu pape Benedikta XV. Zagreb: Glas Koncila, 2007.

Lovrich Jr., Nicholas P. *Yugoslavs and Italians in San Pedro: Political culture and civic involvement*. Palo Aalto: Ragusan Press, 1977.

Mazzenga, Maria. "The brave new digital world of US Catholic archives." *Catholic Library World* 84, br. 4 (2014): str. 249-256.

McKemish, Sue, Anne J. Gilliland. "Archival and recordkeeping research: past, present and future." U *Research Methods: Information, Systems, and Contexts*, ur. Kristy Williamson i Graeme Johanson, str. 79-112. Prahran: Tilde University Press, 2013.

National Conference of Catholic Bishops, Committee on the Bicentennial. *A document on ecclesiastical archives*. Washington: United States Catholic Conference, 1974. https://www.lib.cua.edu/wordpress/newsevents/files/2015/03/Ecclesiastical_Archives_USCCB.pdf.

"Our mission." *St. Anthony Croatian Catholic Church*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://croatianchurchla.org/about-us>.

O'Toole, James M. "Catholic Diocesan Archives: A Renaissance in Progress." *The American Archivist* 43, br. 3 (1980): str. 284-293.

Pastor, Ludwig Freiherr von. *The History of the Popes: From the Close of the Middle Ages*. London: Kegan Paul, 1941.

Pravilo sv. Benedikta. Ćokovac: Nard, 2008.

“Proper disposal of a worn Sefer Torah.” *Central Conference of American Rabbis*. Pristupljeno 17. srpnja 2023. <https://www.ccarnet.org/responsa-topics/proper-disposal-of-a-worn-sefer-torah/>

Rimski obrednik. Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1929.

St. Anthony Croatian Church. *Annual report.* 1965.

“St. Anthony Croatian Catholic Church.” *Facebook*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://www.facebook.com/croatianchurch/>.

“St. Anthony Croatian Catholic Church.” *YouTube*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://www.youtube.com/@croatianchurchla>.

Texts and Editions for New Testament Study: Vol. 2, ur. Stanley E. Porter i W. J. Porter. Boston: Brill, 2005.

“Welcome to the Italian American Museum of Los Angeles.” *Italian American Museum of Los Angeles*. Pristupljeno 28. rujna 2023. <https://www.iamla.org/>.

Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima. Zagreb: Glas Koncila, 1996.

Summary

DOCUMENTING A CHURCH AND A LOCAL ETHNIC COMMUNITY: THE ARCHIVES OF ST. ANTHONY CROATIAN CATHOLIC CHURCH IN LOS ANGELES

Research projects concerning informational and heritage resources accumulated in the Croatian diaspora communities are becoming a growing interest in Croatian academia. This paper is a contribution to illuminate content and significance of resources which are necessary in the research of the history and the present Croatian emigration. In the introduction we bring a short history of St. Anthony Croatian Catholic Church and Croatian community that gathered there since the founding of the parish in 1910. The second part of the paper explains the role of the church archives on an example of St. Anthony Croatian Catholic Church in relation to the community, analysing its structure and significance and reviewing the methodology used and shown in the research. By analysing the content of the documents the emphasis is put on the importance of archival sources for the historical research of the Croatian community in Los Angeles. Until now the Parochial Archives of St. Anthony Croatian Catholic Church has been unknown to the professional and scientific public, therefore, this

paper is also a contribution to the research of the Croatian cultural and archival heritage in diaspora.

Keywords: *archival ethnography; church archives; Croatian diaspora; community archives; ethnic community*